

12 RÖPIRAT.

Budapest 1885. július 15.

V. évfolyam

X. füzet.

Két külön, politikai antiszemita párt.

Az a megfeneklett állapot, a melybe az országos antiszemita párt a képviselői pártkörben történt események folytán jutott, – az ügy minden igaz barátja előtt felvettette már azt a kérdést, hogy mi utón és módon lehetne a bajon segíteni, s egészséges pártviszonyok létesítésével, az antiszemitizmus erőteljes fejlődését hazánkban lehetővé tenni?

E kérdésre azonban eddig kielégítő feleletet senki se volt képes adni; noha mindenki előtt tisztán áll az, hogy a párt jelenleg azon a lejtőn csúszik alá, a mely lejtő alján a teljes elkalldás posványja terül el.

Mert ne csináljunk magunknak titkot abból, mikép hiú ábránd azoknak a reménye, a kik azt hiszik, hogy tán sikerülni fog azon úrt; melyet a szakadás létrehozott, kitöltve, az „országgyűlési antiszemita pártkört” a régi állapotába visszavarázsolni.

Nemcsak erre nincs kilátás, hanem ugyanazon okok, amelyek az eddigi szakadást előidézték, további szakadást fognak előidézni a pártkör kebelében azok között, a kik ma még tagjaiul vallják magukat; s a végeredmény egy általános elforgácsolódás leendő.

S ekkép, ha már eddig is végtelen öröme lehetett a zsidóságnak a történetek fölött: ez örömből még jobban is kijutna nekik azok fölött, a mik még ezután történendők lennének.

De hát mi a teendő?

A magyar antiszemita párt, lényegében véve, de külső formailag is, nem homogén politikai párt, hanem egy koalícionális párt. Kezdetben az antiszemita képviselők alig levén annyian, hogy csak a „tres faciunt collegium” elvének is megfelelhessenek, – illető politikai elveiket alárendelték az antiszemitizmus elvének, és szerves egységbe, szóval koalícióba léptek, fentartván a függetlenségi antiszemiták függetlenségi elvüket, a közjogi kiegyezés alapján álló antiszemiták pedig a közjogi alapon való állásukat.

A múlt évi választások is e koalícionális bázison mentek

végbe; a pártkör pedig a jelen országgyűlés elején újra kijelentette, hogy *egyelőre* továbbra is fentartja a koalíciót.

Az elv az első „mézes hetekben” ekkép újra ki lett ugyan mondva, de a széthúzás symptomái már az első hónapokban mutatkozni kezdtek.

Nem akarok e tekintetben eseteket felhozni, melyek ez átiMI tásomat igazolnák, mert ezek a pártnak és klubnak belügyeit illetvén, nem a nyilvánosság elé valók. Azt azonban nemcsak elmondhatom, hanem, tekintve a mai deplorábilis pártviszonyokat, kötelességem is most elmondanom, hogy én már múlt évi novemberben egy indítványt szándékoztam a körben előterjeszteni, a melynek lényege abból állott, hogy a pártkör függetlenségi és közjogi kiegyezési alapon álló tagjai barátságosan váljanak kétfelé, s alakítsanak *két külön kört*.

Ezen, már Írásban is megvolt indítványom előterjesztésétől, néhány klubtagnak kérésére, a kikkel t. i. indítványomat előlegetesen közöltem, – akkor elálltam ugyan; de azóta számtalanszor okom volt megbánni ezen engedékenységet; mert az idő kevés hónapok múlva nekem adott igazat. Csakhogy, míg tavaly novemberben szép módjával önként megtörténhetett volna a különválás, – ma már a viszonyok kényszerítő hatalma kergeti szét, bizonyára nem az ügy előnyére, a heterogén elemeket.

Hogy a magyar antiszemitizmus e koalícionális fázisa a jelen országgyűlés alatt mennyire mozdította elő a czélt, látjuk az eredményekből.

Egyrészt, daczára annak, hogy vagy harmincz, keményebbnél-keményebb antiszemita beszéd tartatott a képviselőházban, az ügy nemcsak bent a Házban, de kint az országban is határozottan; mindegyre hátrább ment. E dekadencia a klubban legutóbb történtek óta természetesen még rohamosabb.

E mindenki által érzett folytonos dekadencia volt a pártnak; tulajdonképen a szétbontója, s azért e szétbomlás a klubban történt ismeretes dolgok nélkül is megtörtént volna rövid idő múlva egy vagy más alakban.

Hogy a megtörtént szakadás tényleges körülményei oly saját-szerűek, a szétbontó legközelebbi okok oly drasztikusak volt tif, – az egyes külső körülményeknek és tényezőknek a műve, a melyek már eléggé ismeretesek.

S noha e külső körülményeknél és tényezőknél a politikai divergenciák látszólag nem játszottak is szerepet, – ezek azért mindedig bevallatlanul ott lappangtak és lappangnak a szakadás lényegének a fenekén.

Imént konstatáltam, hogy a koalíció mellett az antiszemita ügye a jelen országgyűlés alatt úgy bent a Házban, mint kívül az országban mindegyre hátrább ment.

Kell erre bizonyíték?

A múlt ősszel azt hittük, hogy beékelve magunkat a két ellenzék közé, lassankint majd mindkét árnyalatú ellenzékiek csatlakozni fognak hozzánk. Jött-e közibénk csak egy is? – Nemcsak német jött, hanem a minap, mikor híre járt, hogy az antiszemita képviselők egy része a függetlenségi párthoz, másik részük a mérsékelt ellenzékhez akar csatlakozni, nem volt ezeknek sietősebb dolguk, mint kijelenteni, hogy hallani sem akarnak az antiszemiták felvételéről. Az antiszemita párt a jelen koalícionális alakjában tehát, repudiálva minden más párttól, az „Isolirschemel”-re van helyezve, olyan mint a vitriol zárt üvegben, a mely környezetére nézve teljesen ártalmatlan.

S künn az országban?

Eltételezve attól, hogy az antiszemita hírlapirodalom folyton hanyatlik, a mi a legbiztosabb fokmérő a mozgalom térvesztésére nézve, – persze csak a közönségnek hírlapokat járató részében, – a jelen országgyűlés alatt még egyetlenegy új mandátumot se nyert a párt az időközi választásoknál. Már a múlt ősszel, dacára a legnagyobb erőfeszítéseknek, se voltunk képesek Nyíregyházán győzni; azóta pedig a párt még csak meg sem merte kísérteni jelöltek felállítását a megüresedett kerületekben.

S mi ennek az oka; holott tudjuk, hogy a nép, a tulajdonképeni nép az egész országban határozottan antiszemita érzelmű? A legfőbb ok abban rejlik, hogy nem kapunk alkalmas képviselőjelöltek, s e nagy bajjal már az általános választásoknál is küzdöttünk. Ha nekünk tavaly elegendő alkalmas jelöltünk lett volna, ma legalább is 50 antiszemita képviselő ülne a Házban.

S miért nem kapunk elegendő alkalmas jelöltek? – Épen a pártnak koalícionális volta miatt.

Az alkalmas jelöltek legtöbbszörre politikai múlttal bíró egyének, a kik az egyik vagy a másik politikai pártnál már a korábbi idők óta engagerozva vannak, s a kik nem hajlandók politikai múltjukat koczára tenni azzal, hogy egy oly amphibialis pártnak lépjenek föl jelöltjeikül, a mely pártnak politikai ellenfelek is ülnék: szóval függetlenségi múlttal bíró ember azért nem akar fellépni mint antiszemita párti jelölt, mert ebben a pártnak „közösügyesek” is vannak; a közjogi alap régi hívei pedig azért nem akarnak mint antiszemita párti jelöltek fellépni, mert ebben a pártnak „szélbaliak” is vannak.

A képviselőjelöltek az intelligencia tagjai lévén, ugyanígy átlunk, csekély kivételekkel, az egész intelligenciával az országban.

Azért, néhány kerületet kivéve, az antiszemita jelöltek „urat” rajmi keveset is látnak maguk körül. Pedig hát intelligenciánknál is elég erős az antiszemita érzelem.

A függetlenségi intelligenciáról jól tudjuk, hogy nemcsak „közösügyes” antiszemita jelölteket nem támogatna, de több helyütt még a függetlenségi elvű antiszemita párti jelölt ellen is lándzsát tört.

A papság, főleg a főpapság, s a mágnások pedig – csekély kivétellel, – valamint az intelligenciának a közjogi kiegyezés alapján álló része, sohase fognak függetlenségi antiszemita jelöltet támogatni.

Ha tehát az intelligenciánál kiint az országban nincsen meg a koalíció iránti érzék, – mi célja van akkor a koalíciónak a központban?

Az antiszemita pártra nézve tehát nincs más kiút, mint politikai alkatelemeire oszolva, – ekként bontó hatást gyakorolni a zsidóbarát ellenzék két árnyalatára. Lehet, hogy ez a képviselőházban nem sikerül, de bizonyosan sikerülni fog a Házon kívül.

Az ellenzéki intelligencia az országban, illető politikai elveinek s múltjának vélt kockáztatása nélkül szegődhetik a tisztán függetlenségi antiszemita párt jelöltje mellé, illetőleg a tisztán a közjogi kiegyezés alapján álló antiszemita párt jelöltje mellé. Direct versenyben fogunk ekkor állani a választásoknál a zsidóbarát ellenzékkel, s e versenyben csakis mi győzhetünk; mert minket az elvek tekintetében egyik ellenzéki párt se Hezitálhat le, hanem mi igenis könnyen lelicitáljuk őket.

Úgy a közjogi alapon álló külön antiszemita pártnak, mint a függetlenségi külön antiszemita pártnak aztán akadni fognak jelöltjei is bővíben; holott a jelenlegi koalícionális forma fentartása mellett, a jövő választásoknál jelöltjeink – ha ugyan egyáltalán akadnak ilyenek szemben a zilált pártviszonyokkal, – a szilárd meggyőződésű s így jóknak bizonyulandó elemek mellett, egy csomó politikai desperádóból fognak állani, a kik kikopván az illető politikai pártokból, csakhogy olcsó pénzen képviselők lehessenek, fel fognak csapni antiszemita pártinak – de felcsapnának az ördögnek is, – s aztán feljőve Budapestre, s itt elől tüzet, hátul vizet látva, – kényelmetlen, sőt kritikus helyzetük fölötti elkeseredésükben, bosszúságukat a pártnak régi kipróbált harcosai elleni fenekedésben töltenék ki, az ügyet pedig csak kompromittálni fognák.

De az antiszemita párt kettéválását nemcsak a célra szolgáló eszközök megszerzésének tekintete, hanem maga a cél is megköveteli.

Politikai pártoknak a célja a kormányra jutás, hogy a kormányon elveiknek gyakorlati érvényt szerezhessenek. E célét következetesen szem előtt tartó s arra egyáltalán aspirálható párt, csakis homogén *politikai* párt lehet, a melynek alapelvei egyek és ugyanazok.

Egy oly magyar párt, minő a jelenlegi antiszemita párt, a melynek tagjai egy része függetlenségi politikai elvet vall, a másik része pedig politikai tekintetben a közjogi kiegyezés alapján áll, s összekötő kapcsa csak egy, lényegileg társadalmi, habár nagy fontosságú társadalmi kérdés, s így voltaképen csak egy *társadalmi pártot* képez, – józanul nem is gondolhat kormányra jutásra, már csak azért sem, mert esetleges választási győzelme egyúttal szétbomlásának a pillanata is lenne.

Ellenben egy tisztán a közjogi kiegyezés alapján álló *politikai* antiszemita párt igenis számíthat a kormányra jutásra. A mérsékelt ellenzéki párt sorait, ha tovább is repudiálja az antiszemitizmust, a legközelebbi választások nagyon is megrikítani fogják; mert a választási küzdelem az 5 éves mandátummal az eddiginél még elkeseredettebb fogván lenni, – a kormány hatalmi eszközeivel szemben a mérsékelt ellenzék nem fog többé 400 ezer forint választási fundussal rendelkezni, mint rendelkezett tavaly, az antiszemita pártnak köszönhető volt zsidóházasságellenes hangulat behatása alatt, a püspökök és főrendiházi ellenzéki mágnások liberalitásából.

Hisz maga a „Pesti Napló” is meghúzta nemrég a vészharangot, azt mondva, hogy lehetetlen ellenzéki jelöltnek jövőre 12 ezer forint alul győzni. No, ha a mérsékelt ellenzéki urak nem győzik 12 ezer forinttal, majd győzni fogjuk mi antiszemita párt 1-2 ezer forinttal, a mely 1-2 ezer antiszemita forintok ellenében aztán 10-20 vagy 30 ezer forint a kormány vagy a zsidóság által latba vetve, bátran elúszhatnak s el is fognak úszni – az antiszemita választók zsebeiben.

Ám a függetlenségi antiszemita párt is törekedjék kormányra jutni: legalább célul tűzheti ki ezt, ha mint külön *politikai* párt fog működni. S ha e célét, legalább egyelőre el nem éri is, azt mindenesetre el fogja érni, hogy a zsidóbarát függetlenségi pártot lassankint magába olvasztja. S ezzel teszi a legnagyobb szolgálatot a magyar antiszemitizmusnak. Mert, hogy a nemzetnek a zsidó uralom alól való felszabadítása még ma is csak pium desiderium,

abban, a Rothschildok befolyása alatt nyögő kormánynak és pártjának zsidós gyakorlati politikáján kívül, a főhibás a függetlenségi párt, a mely a szabadság, egyenlőség, testvériség, jogegyenlőségnek folytonos hangoztatásával a zsidóságot illetőleg, e társadalmi mételet, a demokraczia nevében, magasztos elvi piedestálra helyezi, s ezzel a nemzet közvéleményét tévútra vezeti.

Tekintve – mint már említém, – az 5 éves mandátum mellett az eddigieknél sokkal elkeseredettebb választási küzdelmeket, – ma, a midőn még függetlenségipárti jelöltek választása is belekerül 5-10 ezer frtba, holott antiszemita jelölteknek legfőlebb csak 1-2 ezer frt alkotmányos választási költségük van: – a kormánynak a jövő választásoknál működésbe hozandó potenczírozott hatalmi eszközeivel szemben csak egy possibilis ellenzék fog létezhetni, s ez a mindkét árnyalatú *antiszemita ellenzék*.

Emelkedjék tehát az antiszemita ellenzék hivatása magaslatára, s alakítsa meg már ma a jövő egyedül possibilis ellenzéki két *politikai* antiszemita pártját.

A két önálló, külön *politikai* antiszemita párt azért a Házban esetről-esetre egyöntetűen járhat el; az általános képviselőválasztások alkalmával pedig közös megállapodás szerint működhetnek a kerületeket illetőleg, hogy egyik antiszemita párt a másik antiszemita párt akcióját az egyes kerületekben meg ne bénítsa; szóval taktikai elvüknek a: „Getrennt marschiren, vereint schlagen”-nak kell lennie.

Az én véleményem szerint tehát ez az egyetlen kiút a jelenlegi bonyodalmakból: a megtörtént és még tovább folyandó szakadásnak *politikai elvi alapot és jelleget adva*, annak lefolyását siettetni, s ekkép úgy az antiszemitizmus ügyének, mint a párt tagjainak érdekében is a krízis békés lefolyását eszközölni.

A koalíció eszméjét ezelőtt két évvel én adtam meg: s én ma végkép feladtam ez eszmét; mert ha ez két évvel ezelőtt célszerű és nélkülözhetlen volt, úgy ma határozottan káros és mellőzhető.

Váljunk tehát kétfelé!

Alakítsanak a közjogi kiegyezés alapján álló antiszemita képviselők egy *közjogi alapon álló* külön *politikai antiszemita pártot*, – a függetlenségi antiszemita képviselők pedig egy külön *függetlenségi politikai antiszemita pártot*; – s a pártválságnak is vége lesz, a zsidók örömeinek is vége lesz; az antiszemitizmus ügye pedig, biztos utón haladva, erőteljes lendületet fog venni.

Pártunk kilátásai a Felvidéken.

A múlt hó közepe táján Komlóssy Ferencz t. barátom, Nyitra-megye verbói kerületének tavaly óta képviselője, kerületében körutat tenni szándékozván, felhívott engem kerületének vele együtt leendő meglátogatására.

Én egyrészt azért, hogy t. barátomnak e tekintetben is szolgálatot tegyek, másrészt pedig azon okból, hogy a felvidéki viszonyokat antiszemita pártszempontból megismerhessem, – készségesen engedtem a felhívásnak. Némileg aggasztott ugyan a gondolat, hogy ugyan mit fogok én csinálni egy tisztán tót kerületben, a hol az intelligencián kívül senki se beszél magyarul; de eszembe jutott, hogy hiszen én Drezdában, ezelőtt 3 évvel nemcsak németül dikcióztam, de még egy manifesztumot is szerkesztettem németül, melyre maguk a németek azt mondták, hogy „klassisch”.

Az igaz, hogy a német nyelvet már diák koromban kezdték a fejembe verni, azóta pedig behatóan kultiváltam e nyelvet; de hogy németül „klassisch” fogalmazni is képes legyek, – ennek a virtusomnak nyomára csak Drezdában jöttem.

Tehát bízva linguistikus érzékemben, gondolám magamban, ha németül már „klassisch” tudok, a francziát s angolt is bírom már, – valami rövid kis tót dikciót lefordítva majd csak elmondok Verbón, s néhány obligát szokásos kifejezést is majd csak megtanulok Komlóssy barátomtól útközben. S első intrádának ez is elég lesz. Majd két év múlva, ki tudja, nem tartok-e a Felvidéken viszont „klassisch” tót dikciókat is?

Június 17-kén tehát útnak indultunk. Komlóssy fogadtatása mindenütt imponans, s e mellett rendkívül szívélyes volt. A merre csak haladtunk, a mezőről örege-apraja kocsinkhoz futott, s mindünnét hallatszottak a tót „Eljen” ek: „Szláva Komlóssy!”, „Adzsie Istóczy!” – mire én persze már tudtam, hogy erre: „Djakujem priateľi!” – (köszönöm barátim!) a felelet.

Már a kerületen kívül eső Pöstyénnél küldöttség zászlókkal s bandérium várt reánk, a hol Keönczöl J. verbói birtokos magyar nyelven tartván üdvözlő beszédet, megindult a menet az első faluba Krakovánba, Itt trombitás zenekar az egész falu népével fogadott bennünket. Egy, magát mintegy 200 ezer frt értékig bíró egyszerű tót földműves üdvözölt bennünket, mire Komlóssy és én szinte tótul feleltünk, nem lévén itt egyetlenegy ember se, a ki magyarul beszélne. Itt volt reám nézve az első tót beszéd-

próba, a mely a kezemben tartott irás segélyével meglehetősen sikerült.

Krakovánból Verbóra, a kerület központjára értünk. Itt és ezentúl a többi helyeken is, – mert csak a nagyobb községekben fordultunk meg, – én először mindig magyarul beszéltem, mire aztán a szokásos rövid tót beszéd következett.

Verbón a keresztény közönség kijött a város elé fogadásunkra, s virágözönnel borítottak el bennünket. Komlóssy hosszabb beszámolót tartott.

Másnap Brezovára, harmadnap Miavára, a mely városka a morva határszélen fekszik, mentünk, s végül Krajnára.

Mindenütt magyarul is üdvözöltek bennünket. Brezován, a mely városka túlnyomó részben tímár-iparosokból áll, a kik közül sokan a Feketetengerig s Parisig utaznak üzleti dolgokban, sok a magyarul tudó polgár, a kik velem folyton magyarul társalogtak. Biztosítottak engem arról, mikép rágalom az, hogy ők Oroszország felé kacsintgatnának; ők hű fiai a magyar hazának, habár anyanyelvük tót is. Rendkívül intelligens nép, s noha majdnem kizárólag evangélikusok, a rajongásig szeretik Komlóssyt, a derék katolikus papot, ma már a herczegprimás ő eminentiája kegyeiből garam-kövesdi h.-plébánost. Olyannyira el voltak telve e derék emberek lelkesedéssel, hogy fél órányira elénk jöttek, ki kocsin, ki gyalog; csinos leányok, ünnepi díszben, voltak kocsink fedezete két oldalról, jókedvűn dalolva. A többi nők ünnepi díszben mind a város végén egy tömegben, másik oldalról a férfiak, vártak bennünket; a brezovai nők lévén a legantiszemitább érzelmű nők a kerületben. Sőt a mozsárlövéseken kívül még világos nappal égő fáklyákat is gyűjtöttek a jó emberek képviselőjük tiszteletére.

Brezován egy gazdag gyáros polgárnál voltunk szállva, a hol a helybeli s környékbeli intelligencia számos tagja jelen volt az ebéden.

Ebéd alatt a diszleányok közül hatan tót népdalokat produkáltak, köztük antiszemitikus dalokat, a melyeknek egyike így kezdődik: „Hore Váhom, dole Váhom” (Fel a Vágón, le a Vágón), s a refrainje, melynek négy utolsó szavát, haragot jelző élénk taglejtéssel s hangnyomattal kísérik, így szól:

„Kto Istóczy nie miluje
Hrom zabije, hrom zabije!”

(Ki Istóczyt nem szereti, üsse meg a mennykő, üsse meg a mennykő!)

Jóízűt nevettem e dalon, főleg mikor eszembe jutott, mikép jólelkű derék tót elvbarátaim ott a Kis-Kárpátokban úgy

látszik még nem is álmódják, hogy „Istóczyt” nemcsak a zsidók „nem szeretik”, hanem még „antiszemita pártemberek” is vannak, kik az ő nyomdokain, az ő általa keserves munkával tört utón jutottak mai politikai állásukhoz, s a kik mindamellett azzal vélik az antiszemitizmus ügyét szolgálni, hogy Istóczyt a pártkörből kimortifikálják, s ellene nyilatkozatok formájában anathemákat „menydörögnek.”

A derék brezovaiak délután a hegyi erdőben „majálist” rendeztek részünkre, a hol a táncz és ének javában járta, s itt egy *magyar* antiszemita dalt is énekelt quartettben a dalárda, csekély személyemről. A közbejött jótékony eső azonban szétkergette itt a mulatókat.

Miayán is rendkívül szívélyesen fogadtak bennünket. Itt Komlóssy-beszámolója után tán én tartottam nyilvános népgyűlésen az első *magyar* beszédet, mióta Miava áll. Persze utánna a szokott tót beszédet is.

Innen Krajnára, s viszont innét vissza Verbóra mentünk, a hoJ ismét a derék kath. plébánosnál szálltunk meg.

Verbó egy 3000 lakossal bíró városka. E közül 1600 zsidó, a kik 90, mond kilenczven pálinkamérést tartanak. 10-20 pálinkamérés van egymás mellett. Csodánkra minden zsidó az egész „mischpoche”-val a boltajtó előtt állt, de mind illedelmesen köszöntgettek. Komlóssy megválasztatásával le lett törve a szarvuk. Más világ volt itt még ezelőtt csak egy évvel is. Ugyanis itt volt Komlóssynak az az affaire-je, hogy a zsidók majdnem megugratták programbeszéde elmondása alkalmával, a melyre az összes kerületbeli, sőt még a szomszéd kerületekbeli zsidóság is összpontosítva lón a nyitramegyei Kahal által. S a tavaly még hetyke zsidók ma alázatos lelkek!

Ennyit a körút külsőségeiről.

A mi mármost az ottani pártviszonyokat illeti, az elmondottakból is látható, hogy a felvidéki, nevezetesen a nyitramegyei tót nép testestül-lelkestül antiszemita. A verbói intelligencia nézete az, hogy Nyitra megyének – tán a nyitrai központi kerületet kivéve, – összes kerületeiben könnyen győzhet az antiszemita párt. Ugyanily kilátásaink vannak Pozsonymegyében is, úgy a tót mint a magyar kerületekben, úgy, hogy ha a kellő előintézkedések meg lesznek téve e két megyéből a legközelebbi választások alkalmával mintegy 15 antiszemita képviselő kerülhet ki. S itt alkalmas jelöltekben se lesz hiány, mert az intelligencia – csekély kivétellel, – *nyiltan* velünk tart, nem úgy mint a legtöbb magyar kerületben, a hol „urat” jó pénzért se lehetne fog-

niok” az antiszemitáknak, noha a nép ott is tömegesen tódul zászlóink alá.

A Felvidéket azonban csakis a *közjogi kiegyezés alapján álló antiszemitapártnak* lehet meghódítania, s ennek a pártnak az országban e két megye lesz a fő működési bázisa, – amint viszont a magyar Alföld a *függetlenségi antiszemitapártnak* leendő fő működési terepuma.

Az is előítélet, hogy a tót népet csak a pálinkával lehet vinni a pártoknak. Nem szólva Trencsénről, a drótosok hazájáról, a hol, nyert információink szerint, csakugyan ilyenformán áll az eset, – a tótságnak többi, főleg nyitrai és pozsonyi része igen intelligens, jó módú, romlatlan, lelkes nép, a mely képes is és akar is a zsidó nyomás ellen reagálni. Ennek a népnek, az antiszemita jelölt ellen hiába adnak pálinkát. Egyrészők megissza ugyan az ellenpárt pálinkáját, sőt el is veszi a pénzt, de azért mégis az antiszemita jelöltre szavaz, amint ezt a verbói kerületben tavaly meg is tették.

De hogy az antiszemita jelöltet mennyire nem préselik ki a tótok, tanúsítja a Komlóssy fentebb leirt körútja alkalmával történt az a dolog is, hogy noha Komlóssy fogadtatása száz és száz forintjaikba került, egy krajczárt se fogadtak el tőle költségeik megtérítése fejében.

Ezek fővonásokban azon tapasztalatok, a melyeket a Felvidéken tettem. S azok bizony igen örvendetes és tanulságos tapasztalatok, a melyeket értékesíteni fogunk is.

Aradi élményeim – és még valami.

Mióta tulajdonképeni szakmámmal: a törvénykedéssel, az ügyvédség alakjában, újra foglalkozom, gyakori alkalmam van az országnak hol egyik hol másik részében megfordulnom, és a prókátorkodás mellett antiszemitikus szempontból is szondíroznom a terepomot, s összeköttetésekert szereznem.

Mert hát, mielőtt én „antiszemita” – az antiszemita kör több tagjának szokásos volt szólama szerint „pártvezér” és „mester” – lettem, – a mi azonban ugyanezeket a körtag urakat nem akadályozta abban, hogy különféle, ezúttal nem szellőztetett utakon és módokon engem a körből kimortifikáljanak, – mondom, mielőtt „antiszemita” lettem, kenyerem természetesen nem állott pusztán a „zsidófalás”-ból, készülvén annak idején, annak rendje és módja szerint az ügyvédi pályára.

Mivel azonban én mint nyílt antiszemita képviselő, jó kilencz éven át (a múlt évi tavaszig számítva,) a zsidók ostromzárólása

alatt álltam, és ezen 9 éven át (nem számítva ide a korábbi 5 évi nem kevésbé elkeseredett „földalatti harcot”,) szünet nélkül éjjel-nappal egyéb gondolatnak se volt helye agyamban, mint az antiszemitizmusnak, – az én ügyvédi diplomáim, rigorosumi bizonyítványaimmal együtt, porréteggel bevonva, ott heverték archívumomban.

A tavalyi választások után aztán azt hittem, hogy miután 9 évig csupa antiszemitizmusban sült-főit a fejem, £ így a hazáért egyelőre eleget küzdöttem, egy kis pihenő most már tán csak engem is megillet, annyival inkább, mert hisz a tavalyi választások elég „segéd”-et küldtek mellém, a kiknek „ifjú” vállain az antiszemitizmus ügye ügyis szilárdan nyugszik; s így végre-valahára magamra és családomra is gondolhatok, azzal, hogy ügyvédi irodámat a múlt ősszel újra megnyitván, egyszer már megszabadulok én is az anyagi gondoktól s egyúttal erőt gyűjthetek a további politikai küzdelemre.

Mert hát, habár ezt az illető 1-3 év óta antiszemita „vezér” urak úgy látszik még eddig nem kapiskálják, – 9 éven át mint nyílt antiszemita képviselő működni, nemcsak szellemi áldozatokkal jár, de bizony nagy anyagi önmegerőltetéssel is; s én, a ki egy középosztálybeli nem valami gazdag családnak a sarja vagyok, nem tehetem ki magamat annak, hogy utóvégre az én képviselői napidíjaim is zsidók által lefoglaltassanak, s ezzel az elvek tekintetében is a zsidósággal szemben elveszem függetlenségemet

Tehát, mondom, mióta az ügyvédséggel foglalkozom, gyakori alkalmam van a vidéken megfordulhatni, s ez után jutottam a múlt hó végén Aradra is, a hol Farkas István pankotai lakos elvbarátunkat voltam védelmezendő az ellene és Szabó Lajos ellen Lilienberg Sándor zsidó által rágalmazás és becsületsértés miatt indított sajtóperben.

A per lefolyásának ismertetését elhagyhatom; az ügy, természeténél fogva nem volt olynemű, hogy valami nagy feneket lehetett volna neki keríteni; de egyik keresztény vádlott a másik keresztény vádlottal is állván szemben, bizony bajos volt ily körülmények között az antiszemitizmust, a keresztény szolidaritást stb. pengetni. Azért a védelem túlnyomólag csakis a jogi fejtegetések száraz terén mozoghatott. Elég annyit megjegyezmem, hogy az én védenczem Farkas István a rágalmazás és becsületsértés vádjá alól szerencsésen felmentetett.*)

*) *Simonyi Iván* „Westungarischer Grenzbote”-ja július 3-ki számában egy *állítólag* „Aradról” kelt közleményben röviden ismertetvén a

Hanem annál érdekesebbek voltak a tárgyalás külső körülményei.

Ezeknek megértésére szükséges megjegyezni, hogy kevés város van Magyarországon, a hol a zsidóságnak nagyobb hatalma lenne, mint épen Aradon; hogy egyebet ne mondjak, Aradnak a képét viseli tavaly óta Falk Miksa, a „Pester Lloyd” General-Gewaltigja.

De azért a keresztények csekély kivétellel ott is antiszemiták, de csak a szűr alatt antiszemiták.

Ezen két momentum volt oka annak, hogy, noha a tárgyalás *előtt* jó pénzért se állott volna velem nyilvánosan szóba egyet-

jelen per lefolyását, egyebek közt ezt írja: „Általában várták, hogy Istóczy az antiszemizmus értelmében és elveinek megfelelőleg fogja vinni a védelmet. Azok, a kik ilyet vártak, keserűen csalódtak. Hidegen egész a szívig, jogilag oly szárazan amint csak gondolható, vitte Istóczy a védelmet, s csak egyszer-másszor adott a zsidóknak egy-egy oldalvágást. Ez volt az egész.”

A „Westung. Grenzbote” (Aradot soha nem látott) „aradi” tudósítója csak hagyja azt én reám, hogy én, ügyvédi eskümhöz és kötelességemhez s egyszersmind legjobb belátásomhoz képest, az adott viszonyok között, egyes esetekben, minő védelmi taktikával látom legjobban biztosítva védenczem érdekeit. Azt hiszem, az én védelmem helyességét legjobban igazolja az, hogy védenczemet Farkas Istvánt az esküdtszék *felmentette* az elzsidósodott Aradon.

Hanem viszont én a „Westung. Grenzbote” „aradi” tudósítójának kurta emlékezetébe hozom az ezen sajtóperrel analóg Fekete (Schwarcz) Jónás-Gyányi-Boross-féle sajtópert, a mely f. ó. ápril 9-én a *budapesti* esküdtszék előtt folyt le, s a melyben a vádló Fekete (Schwarcz) Jónás zsidót Dr. Friedmann Bernát képviselte; s Boross Vilmos volt antiszemita lapszerkesztőt egy másik zsidó ügyvéd, Simon Izidor mint ügygondnok, – *Gyányi Albert* dóvaványai lakos antiszemita elvtársunkat pedig *Szalay Károly* ügyvéd s orsz. képviselő védelmezte. S míg a *zsidó* ügygondnok által védelmezett Boross Vilmos antiszemita volt lapszerkesztő a *budapesti* esküdtszék által *felmentett*, addig a *Szalay Károly* úr által védelmezett *Gyányi Albert* antiszemita elvbarátunk *14 napi fogházbüntetésre lőn elítélve*, s ezenkívül 50 frt pénzbírságban, 50 frt perköltségben és 134 frt 55 kr. eljárási költségben lőn *elmarasztalva*. (L. „Egyetértés” ápril 10.) – A „Westung. Grenzbote”-nak Aradot sohase látott „aradi” levelezője tehát ne kotyogjon bele olyan dologba, a mihez nem ért. Ne sutor ultra crepidam.

A „Westung. Grenzbote”-tól pedig legalább elvárhatnánk annyit, hogy „a magyar antiszemiták volt vezére” („gewesener Führer der ungarischen Antisemiten” – mint magát kifejezi) iránt, ha nem is jó indulattal viseltetik, – a mit tőle, még csak ezelőtt három év előtti múltját is tekintve, a fenforgó viszonyok között nem is praetendálunk, – de annyit tőle mint néhány év óta magát antiszemitának valló laptól igenis elvárhatnánk, hogy iránta legalább *igazságos* legyen.

len keresztény ember sem, (egy férfiút kivéve, a kiról alantabb bővebben szólok,) – félve attól, hogy a zsidók beírják a nevüket a feketekönyvbe, – a tárgyalásra a belépti jegyeket már napokkal előbb elkapták; sőt a zsidók, mint Budapesten az operaszínház-jegyeket, adták-vették, 2-3-5 frtjával, sőt az utolsó napokban az első sorbeli jegyeket, hír szerint, 50 frtjával.

A meglehetősen tágas terem meg is telt zsúfolásig, s a közönség az afrikai hőségben szilárdul kitartott egész végig. A publikumnak azonban jó hét-tized része Izrael fiaiból és Hebron rózsáiból állott, a kik Lilienberg Sándor ügyvédét, Dr. Kell Lipótot minden beszéde végén élénken megéljenezték.

Én csak Farkas István felmentésének publikálása, illetőleg a tárgyalás befejezte után voltam szerencsés a szűr alatti antiszemiták tetszésnyilvánításaiban részesülni; de ekkor már ezek elég harsányak és szívélyesek voltak. Meglátszott, hogy a felmentő verdikttel az aradi titkos antiszemiták keble egyszerre megszabadult attól a lidércznyomástól, a mely alatt e perczig nyögtek; s ekkor már többen közeledni is mertek hozzám; s e percztől fogva Aradon nekem is lett „társaságom.”

Dr. *Kell* Lipót ügyvéd érezni is látszott azt a hatást, a melyet egy esetleges felmentő verdikt az aradi közszellemre gyakorolni fog, mert e szavakkal aposztrofálta az esküdteket:

„Mióta az aradi esküdtszék fennáll, nem volt ügy, mely a közérdeklődést oly mértékben felköltötte volna, mint a mai. A táviró hírért fogja a mai verdiktnek vinni az egész országban, sőt az országon kívül is. Az esküdtszók határozata tehát erkölcsi hatással fog bírni, s ezer meg ezer ember fogja az ítéletet úgyszólván visszafojtott lélekzettel várni;”

miután beszéde elején erős hangnyomattal ezeket mondta volna:

„Szemben egy országos. nevű és híru férfiúval állok, parlamentünk és közéletünk egy kimagasló alakjával, a szónak és gondolatnak nagy mesterével, kinek minden szava nagy súlylyal bír, és minden mondata kommentáltatik, s kinek megjelenése szükké tette törvénykezési termünk máskor eléggé tág falait.”

Dr. Kell Lipót úr azonban rossz prófétának bizonyult. Mert a táviró a tárgyalás eredményét úgy látszik csakis egyedül a „Függetlenség” szerkesztőségének vitte meg; míg a többi lapok mélységesen hallgattak a dolog felől, kivéve a napok múlva meglehetősen inkorrekt rövid tudósítást hozott „Egyetértés”-t, no meg a – „West-ungarischer Grenzbote”-t. No hisz csak vesztettem volna én el ezt a pert, majd lett volna az összes lapokban éktelen gezéresz nemcsak Magyarországon, hanem fél-Európában – úgy látszik

Pozsonyt se véve ki. Aminthogy a m. é. decemberben lefolyt Fuchs-Drozdy-féle sajtóper tárgyalása alkalmával az összes bécsi lapok azt a sürgönnyt hozták, hogy az én védenczem Drozdy Gyula elítéltetett, holott pedig ellenkezőleg fel lett mentve.

Tény tehát az, hogy az aradi keresztény közönség e verdikt óta kezd szabadabban lélegzeni, s a tárgyalás befejezte után egy szűkebb körű bankett is volt hevenyében arrangírozva egyik elvtársunk vendéglőjében, a hol a hangulatteljes toasztokban sem volt hiány.

Álljon itt még egy jellemző epizód.

Farkas István elvtársunk meghívott engem, látogatnám meg ez alkalommal Pankotát is. Részint ezen meghívás folytán, részint pedig, hogy az oda vezető Kőrösvölgyi-vasút mellett fekvő Világost, nemzetünk e gyászhelyét is megláthassam, – már m. hó 27-kén leutaztam Aradra, noha a tárgyalás csak 30-kán volt.

Igen, – de megfeledkeztem arról, hogy Tabajdy főispán úr vármegyéjében leszek; s ez csak akkor jutott eszembe, a mikor Aradon értesültem arról, hogy, szemben a szívélyes fogadtatásomat célzó intézkedésekkel, a mely fogadtatást szent-annai és pankotai elvbarátaim az indóházaknál készíteni akartak számomra, – a megyehatóság egy sereg csendőrt disponált Pankotára, a katonaság pedig konzignálva lett. Az illető jó aradmegyei urak tehát úgy látszik „zikherre” vették, hogy én Pankotán minden zsidót agyonveretni akartam.

Én tehát, hogy a zsidók bőréért remegő tisztelt vár megye-uraknak elrontsam a multságukat, nem mentem ki Pankotára, hanem Aradon maradtam, a hol tisztelt barátomnak, J. mérnök úrnak, az „Üstököséből országszerte oly előnyösen ismert „Ország Kortese”-nek kellemes társaságában töltöttem minden szabad időmet. Ő volt az egyetlen egy ember Aradon, a ki mindjárt megérkeztemkor nyíltan mert közeledni hozzám, sőt tüntetőleg járt-kelt velem a városban; s ilykép egyszersmind az ő szíves ciceroneságának köszönhetem, hogy Arad nevezetességeit megláthattam.

Bejártam t. barátommal a szomorú emlékü aradi vár belsejét is; láttam azokat a kazamatákat, a melyekben a világosi katasztrófa után annyi magyar honvédtiszt szenvedett. Láttam a 13 tábornok vértanúságának színhelyét. Mintegy ezer lépésnyire a síkon fekvő vár külső földsánczától, kukoriczaföldek közepette emelkedik ki egy kövekkel kirakott földemelvényen a vasrácsozattal körülvett gránit-obeliszk, oldalain a 13 vértanú nevével s a kivégzés dátumával: „1849. október 6.”

Leírhatatlan a benyomás, a melyet e gyásztér a kedélyre

gyakorol. . . . S minekutánna merengésemben a gyászos múlt képe elvonult lelki szemem előtt, tekintetem a Maros túlszárnyán elterülő városra esett, a zsidó hatalom által lenyűgözött Aradra, a mely zsidó hatalom Magyarország számára oly szívesen készítene egy új Világost, de a melyből, ha az csakugyan bekövetkeznék, a magyar nemzetre nézve nem lenne többé feltámadás.

Farkas István védbeszéde

az Aradon f. é. jun. 30-án tartott esküdtszéki tárgyaláson. *)

Tekintetes kir. törvényszék és tek. esküdtszék!

Nevem Farkas István, régi ősnemes magyar család ivadéka vagyok, születtem Veszprém-megyében Eösi községben, 1838 december hó azon éjszakáján, s azon órájában, a mikor a zsidók által felfeszített Isten-ember született. – Iskolám volt a nagy világ, tanárom a sors, tankönyveim az élettapasztalat.

Tehát nekem, ki már éltem alkonya felé haladok, ki becsületemre mint legdrágább kincsemre büszke vagyok, de lehetek is, mert polgártársaim bizalma mindenhova oda szólított, a hol csak szólni és tenni kellett, mert bennem egyik hű hangadóját, érzelmeinek igazi tolmácsolóját találta fel, minélfogva nem kevesebb mint 9 féle bizalmi állással tisztelt meg, a melyekben én igazi honfíui örömmel teljesítettem kötelességeméi; – nekem, ki az igazság és becsület ösvényén mindég oda törekedtem, hogy csekélységemhez mérten emberül betöltsem azt a helyet, melyet végzetem számomra a keresztény társadalomban kijelölt, – még azt is meg kellett érnem, hogy magánvádoló furfangja folytan mint vádlott álljak önök elé.

Itt állok tehát fölemelt fővel, egyenes szízzel, tiszta lélekkel, s azon öntudattal, miszerint életemben méltatlanul senkit sem sértettem, – a ki azonban engem sértett: azzal számolni tudtam, s azon bátorító anyagként jobbomon álló reménnyel, miszerint azon mérgezett nyilak, melyekkel célba vétettem, visszapattannak vádlóra, s azon fajra, melyhez vádló tartozik. – (Elnök: a kifejezéseket válogassa meg!)

Tek. esküdtszék!

El merem mondani, hogy az élet iskolájában, melyben 16 hosszú évekig hurezoltam a vándortarisznyát, – sokat tanultam. Két dolgot azonban, t. i. félni és hazudni még nem tanultam meg. Tehát a mit mondom, s a miket mondani fogok, az szent, és az úgy igaz.

Nem állítottam én azt, hogy a zsidóság közt is fehér hollóként nem találkozik becsületes igaz ember, ki megutálva fájának romlott erkölcs-tanát, (Elnök: a kifejezések vastagok, mérsékelje magát!) csak azért maradt meg zsidónak, mert annak született, minélfogva nem tagadhatja el ugyan zsidó származását, de azon eredendő hibát tisztességes és becsületes utón való haladással az emberi társadalomban jóvá tenni törekszik.

*) Farkas István úr, füzeteinknek évek óta buzgó terjesztője lévén, szívesen engedünk azon óhajának, hogy az ügyvédi perbeszédék elmondása után ön maga lett tartott védbeszédőt itt közöljük. Szerk.

– Vádló azonban nem üti meg azt a mértéket, mert becsületesnek születni is kell, és arra embertársaink előtt érdemet is szerezni. Már pedig azt az által nem érjük el, ha a vevőnek 2¹/₂ klgrm liszt helyett csak 2 klgrmot adunk. – Ily úton ugyan könnyű meggazdagodni, s ha már egyszer valaki gazdag, a mai romlott corruptionális korszakban pénzért becsületet is vehet, csak hogy biz az azért nem szín, hanem csak talmi arany marad, melynek külső hamis fénye lehet ugyan szemképráztató, de a melynek valódi értéke az igazság mozsarába értéktelen porrá válik. – Így van ez tek. esküdtszék – jelen. alkalommal is; vádló gazdag, mai világ pedig nem kérdi, hogy mily úton jutott gazdagsághoz, ki is nem igazságában, hanem pénzében van elbizakodva. Tudja ő azt jól, hogy Magyarországon az igazság már nem egyszer lesakeroztatott. Vádlót – tek. esküdtszék – nem is az a szándék vezérli, hogy a becsületén kapott csorbát kiköszörülje, mert hiszen ebben az egyben igaza van magánvádló ügyvéd úrnak, mert vádló csakugyan kapott már tőlem 1883. június hó 26-án kelt levelemben, melyet ugyan nem neki, hanem az apjának küldtem; de mint magánvádló is bizonyítja – neki is biztos tudomása van róla, valamint a levelem tartalma tárgyát képező apja által ravasz úton elsajátított gépkerekemről is, mely levelem azzal végzem: „Reményelem – íráom – hogy Lilienberg úr gépkerekem elsajátítása által nem fogja fájának undok gonoszságait egy csattanós adattal tetézni.” És az apja még is betetétzte, melyre most a fia azzal akarja a koronát rá tenni, hogy egy csapással két gojt akar megsemmisíteni. – Ez a szándék vezérli magánvádlót. Mert ha neki a becsületről csak legkisebb fogalma is volt volna, többszöri kérésemre, de különösen a tőlem kapott levélre azt mondta volna az apjának: Apám! ne károsítsuk meg azt az embert, hanem adjuk vissza neki a tőle kölcsönkért gépkereket, de zsidó jellem az mondani nem engedte.

Így az utóbbi alkalommal is, ha benne az emberi érzésnek csak egy kis szikrája is volt volna, akkor a midőn Szabó Lajos, ellene közölt nyilatkozatát nemcsak visszavonta, hanem könyörgött és rimázkodott nekie a bocsánatért, nem csak ő maga, hanem még más tekintélyes polgárok által is könyörgtetett, – meg kellett volna bocsáson annyival inkább, mert a csalási szándék csakugyan meg volt benne, a mit leginkább bebizonyított azzal, hogy a Szabó L. által visszavitt 2¹/₂ klgrm helyett adott 2 klgrm lisztet tőle Sz. Lajostól elkapta, a lisztes zacskót kiürítette, s a pénzt pedig a markába nyomta, mert azzal nem mentheti ő ki magát, hogy a lisztet nem ő, hanem a segédje adta, mert ha az én segédem hibásan mér, én vagyok azért a felelős, nem a segédem.

Nem akarom hosszasan igénybe venni a tek. esküdtszék becses türelmét, mert ha elkezdeném a forráson az igazság- aczél bonczkésével szeldelni azt a bűnlajstromot, melyet az ily fajta zsidók hosszú évek során át a keresztyén nép megrontására, anyagi pusztulására elkövettek: (Elnök: a kifejezéseket válogassa meg!) akkor annak csak nagyon röviden való megérintése is órákat venne igénybe. – Elég lesz tán annyi is, ha csak röviden megmagyarázom azt, hogy mit tesz a zsidó.

Én, nem hogy valaha vétettem volna zsidónak, de még észre sem vettem. Igazolom ezt azzal, hogy én hozzám már sokan jöttek Pankota és vidékéről is, hogy ez, vagy amaz a zsidó így, vagy amúgy megcsalta őket, kérnek tehát, adnék tanácsot, hogy mit tevők legyenek, s hogy

hogy torolják meg a csaló zsidókat? – Én mindannyinak: – barátim mondám – ne menjetek a zsidóhoz, nem fog megcsalni. – Én a zsidót – szoktam volt mondani – nem kárhoztatom, mert hisz azt külön emberfaji természetű ősztönzi a csalásra. Hanem inkább kárhoztatom azon keresztényeket, kik ama veszélyes filoxerát hizlalják saját pusztulásukra. – Kárhoztatom továbbá azon egyéneket, a kiknek leginkább hivatásuk volna a keresztény népet óva figyelmeztetni, s akik mégis eszközül engedik magukat felhasználni a zsidók által.

Ilyen forma szavakkal utasítottam én el mindazokat, kik a zsidó csalást megtorlandó hozzám jöttek tanácsért. Csupán a sok közül csakis Szabó L. volt az, ki is miután nagyon kért, hogy lennék neki szíves Lilienberg ellen egy cikket fogalmazni, mert ő – úgymond – fogalmazni nem tud, pedig ő ezt a zsidó elbánást megtorlás nélkül el nem tűri, – teljesítem kérését az ő előadása folytán – következőleg.

Elküldtem – monda fiamat Lilienberg zsidóhoz 2 és ½ klgrm lisztért; mely is miután kevésnek tűnt fel, Gyukits György barátom jelenlétében megmértem, és csak 2 klgrm volt, Kocsi Ferencz mészárosnál is megmértem, ott is csak 2 klgrm volt. – Én aztán – folytatá – visszavittem a lisztet, de nem azon szándékkal, mintha a zsidóra gyanakodtam volna, hanem inkább a fiamra gyanakodtam, azt hívén, hogy a fiú a pénzből eltett, és kevesebb lisztet kért. – Kérdésemre azonban, hogy mennyi lisztet adtak ennek a fiúnak? – 2½ klgramot volt a felelet. Hisz itt csak 2 klgrm van mondám. Lehet hogy a fiú elszórta, mondák ők. – Hisz a kutya csak nem nyalta fel azóta, megláttam volna ha valahol el lett volna szórva. – Erre elkapták tőlem a lisztes zacskót, melyből a lisztet kiürítették, a pénzt pedig Lilienberg zsidó a markomba nyomta. – Ekkor jöttem csak – folytatá – arra a gondolatra, hogy mégis a zsidó akart csalni, mert különben nem így bánt volna el velem. Hisz én nem azért mentem vissza, hogy a pénzt visszaadja, hanem lisztért mentem, s miután a liszt ½ kiloval kevesebb volt, meg akartam győződni, hogy hol a hiba.

Tehát a mint tetszik látni – folytatá – én ki vagyok játszva, s én ez esetet a lapba akarom tenni. Gyukits barátom is azt mondta, ha én nem teszem, hát kiteszi ő.

Ezek meghallgatása után mondám, – ha így áll a dolog, a mint nekem elbeszélte, itt minden kétséget kizárólag csalási szándék forog fenn. Tekintve azonban a zsidók roppant hatalmát és befolyását, a melyet ők legfentről egész le gyakorolnak, ezt a lapba tenni felelősséggel jár. Tudja-e azt tanukkal igazolni, és azok a tanuk szükség esetén megállják a helyöket, – kordém. Tudom, monda, Gyukits György és Kocsi Ferencz urakkal; a mi pedig a felelősséget illeti, azt készséggel magamra vállalom. – Jól van, mondám, jöjjön el hozzám délután és addig beszéljen még egyszer a tanukkal, s gondolja meg a dolgot jól, mert az ilyen dolog érett megfontolást igényel.

Ő el is jött hozzám délután Gyukits Györgygyel együtt, s akkor fogalmaztam meg neki az ösmeretes cikket, a mit előttük felolvastam, a meghagyám neki, hogy azt sajátkezűleg másolja le s írja alá, aztán elküldheti (ele nem mondtam, hogy küldje el) valamely lapnak.

No hát tek. esküdszék, mit vétettem ezzel a sajtótörvény ellen? Hisz ennyit bárki is meg tett volna helyemben Egész más volna a do-

log, ha én mentem volna Sz. Lajoshoz, s minden áron rábeszélni törekedtem volna, hogy a jelen sajtóügy tárgyává felfűjt tettet kövesse el. De én nem mentem, mert még ma sem tudom, hogy Pankota melyik utcáján lakik, hanem ő jött hozzám. Én csak többszöri kérésére szíveségből fogalmaztam meg neki az ösmeretes cikket. Hiszen irhatok én vagy bárki más is halálos ítéleteket is, de a felelősség mindég azé, a ki azt aláírja.

Mélyen tisztelt esküdt urak!

Nekem nem volt szándékom megzörgetni a sírok kapuját, még kevésbé az Ábrahám kebelében nyugvó öreg Lilienberg zsidót háborgatni. Miután azonban vádló ügyvéde megkezdte, tehát én majd végezni fogom. Vádló ugyanis azt meri állítani, hogy én az öreg zsidónak köszönhetem mindenemet, függetlenségemet, még talán lételemet is, mert ő nélkül soha sem lettem volna az a mi vagyok. Ő adott nekem egy 3 kerekű gőzgépet hitelbe, és hogy engem mindenként elősegítsen, kundsajtóm is maradt, mert mindég nálam örölt, pedig másutt olcsóbban is örölhetett volna, és én mindezeket azzal háláltam meg, hogy a már említett levelemben a legdurvább s legnemtelenebb gorbomaságokkal illeltem, a mit ő mégis eltűrt; pedig azért megbüntethetett volna. De még ez sem volt elég hanem egy alkalommal az utcán fia jelenlétében fogtam kérdőre. S midőn ő azt mondta, hogy megesküdni is kész arra, hogy annak a gépnek csak 3 kereke volt, én azt mondtam volna neki, hogy a zsidó esküjére nem adok semmi.

Mindezekre én meggyőző ellenérvekkel fogok válaszolni, még pedig úgy, hogy ha még valamikor magánvádlóval találkoznom, akkorra is maradjon tartalékalap,

Igaz az ugyan, hogy én 1876-ik év július hó 7-én vettem egy gőzgépet. De az már nem igaz hogy hitelbe, valamint az sem, hogy annak a gépnek csak 3 kereke volt, mert azt a gépet a megvétel után 4 kerékkel hozatta el hozzám magánvádló apja, 4 keréken lett malomhajtásra felállítva, s úgy is állt egy évig, míg csak egy körfűrész nem állítottam a gép mellé, akkor vétettem ki két kerekét, hogy a szíj járásának helye legyen. Tehát szó se n volt a gépkerek visszaadásáról, a mit közjegyzői okirattal is igazolhatok, valamint azt is, hogy a megvét 1 alkalmával azonnal 500 frtot fizettem mint I-ső részletet, a többit pedig egy hónappal előbb, mint az szerződésileg kikötve volt.

Midőn azonban az utolsó részletet kifizettem, magánvádló apja, Farkas úr – úgymond – nekünk még egyéb számolni valónk is van. – Micsoda, kérdém meglepetve? Én a gépet úgymond biztosítottam, a mi 25 frtot kóstált, tehát azzal még nekem tartozik. – Hogy biztosíthatta az úr a gépet akkor, a midőn már az én tulajdonommá vált? De ha biztosította, miért nem szólt nekem eddig arról semmit? – De ha biztosította, ha azt a gépet szerencsétlenség éri hogy elég, lett volna-e az úr olyan nemesszívű, hogy azon esetben azt mondta volna: hisz ez a gép biztosítva volt, nesze tehát itt van a biztosítási kötvény, vedd fel a biztosított összeget; úgy-e nem? Tehát ha biztosította, magának biztosította.

Az én zsidóm soha sem követelte tőlem többé az állítólagos biztosítási díjt, hanem a helyett elkérette tőlem pár napra kölcsön egyik gépkerekemet, a melyet többé, daczára többszöri kérésemnek, – vissza nem adott, Az is igaz továbbá, hogy egyszer gsefeltünk, de csak is egyszer, olyformán azonban, hogy az övé lett a haszon, enyim a kár.

A mi végre vádlónak ama drasztikus támadását illeti, hogy – úgymond – most ő jön nekem a hálátlanság bélyegző vasával, – arra nézve kijelenteni, miszerint én viszont ugyan azt nem teszem, csak vissza vágom! Feszegessék a húrokat csak továbbra is, de vigyázzanak, mert az majd elpattan, a melynek vége után majd a húrt feszegetők szemebogarába vág!

Tekintetes esküdtszék!

Szabad legyen végül még megjegyeznem, miszerint hogy a Lilienberg család miként gazdagodott meg, hogy magánvádlónak apja bizonyos László nevű birtokost és regálebérlőt miként szegényített el tökéletesen, míg a szegény befogadott zsidó pinczeszolga miként gazdagodott meg, arról sokat regélnek Pankota és vidékén az emberek. De különösen Serer János világosi kereskedő úr, a kit tanúként is kihallgattatni kértünk, s a ki hivatalos iratokkal is bírja bizonyítani, miféle üzemeket folytatott magánvádló apja, folytat még ma is annak fia magánvádló Lilienberg Sándor. Az ügy ily állásában, öntudatom tisztaságában, és ügyem igazságában bízva, a védő ügyvédem által elmondottak alapján is, kérem a tek. esküdtszéket, méltóztassék engem, az ellenein méltatlanul emelt rágalmazás és becsületsértés vádja alól felmenteni.

Dr. Pattai Róbert, osztrák birodalmi gyűlési képviselő a zsidókérdésről.

Amint múlt füzetünkben is felemlítettük, *Dr. Pattai Róbertet* Bécs mariahirfi kerületében megválasztották a nélkül, hogy programbeszédet tartott volna. Megválasztatása után azonban kötelességének ismerte, választói körében megjelenni, s képviselői programját részletesen előterjeszteni.

Ezen, június 15-kén elmondott programbeszédéből, a zsidókérdésre vonatkozó pontot a következőkben ismertetjük:

„Én – monda Dr. Pattai – a zsidókérdést első sorban *nemzeti* kérdésnek tartom, mert nem lehet reánk nézve közönyös az, hogy egy idegen-szerű természetű népfaj a mi nemzetiségünkre elhatározó befolyást nyerjen. Hogy ennek a kérdésnek továbbá *gazdasági* jelentősége is van, Önök előtt, mint egy iparos kerület hozzátartozói előtt, nem szükséges fejtegetnem; (Közbekiáltások: Nagyon igaz!) Az ügynek azonban még egy további *társadalom-politikai* jelentősége is van, mert a zsidók nemcsak államot képeznek az államban, hanem Európa valamennyi államain át szorosabban együttartanak, mint az egyes államokban levő polgártársaikkal. Hogy én a zsidókérdés megoldását nem utczai kravallok vagy polgárháború útján képzelem, eléggé ismeretes. Mikép szinte már több ízben kifejtettem, én *egyelőre* a zsidók polgári jogainak korlátozását a régi mód szerint nem óhajtanám célba venni, mert a korlátozás a korábbi egészségtelen állapotot megújítaná, s tán újra a könyörület azon mozgalmaira vezetne, a melynek az emancipatio lőn az eredménye. Én azt hiszem, hogy legalább *egyelőre*, társadalom-politikai reformokkal kell kísérletet tenni, a melyek a munkának a maga bérét biztosítják s a renyhe speku-

láczióknak életfonalát lekötik. Ha ez helyesen keresztül vive lesz, tán a *zsidók maguktól is mennek*; e mellett persze addig is korlátozandó a bevándorlás, s végre egyszer már a zsidó erkölcsstan állami úton alaposan kiizsgálandó. A zsidók érzékenykedése e pontban előttem mindig gyá-lut keltett Az állami toleranciának is vége lenne, ha egyszer kimutat-óik, hogy valamely társaság valóban közveszélyes tanokat tanít és sövet. Mennyire kárhoztatja a zsidóság a társadalom-politikai reformod-sát, mutatja az, hogy a ki egy uzsoratórvény mellett, a házalási üzelem-sllen, a pálinkaárulás és a zálogkölcson üzlet korlátozása mellett, s min-lenekelőtt a börze ellen van, azonnal az egész zsidóság ellene zúdul s antiszemitaának nyilvánítatik. Ezt a nevet mint tisztelet-nevet kell is elfogadnunk, s mindenkinek, a ki férfi akar lenni, bátorságának kell [enni, ellenfelét a maga nevének megnevezni. De az antiszemita park aévnek van is csak egyedül fertőtlenítő ereje. (Közbekiáltások: Na-gyon helyes!) Egyetlenegy más elnevezés se akadályozza meg azt, hogy olyan elemek be ne csempésszék magukat, a melyek a küzdelmet a zsidó elharapódzás ellen megbénítják. (Tévedés! így is beleeshetik a sszszik a párt lencséjébe; így is bejuthat a trójai faló Ilion falai közé. 3zerek.) Ezt látjuk mindjárt a demokratáknál. Így minap a bár határozatlan, de mégis elfogadható iparos-képviselő Löblich a zsidópajtás Wrabetz által, zsidó-demokrata egyletek segítségével lön megbukatva. Sőt még más pártok nevei is eltulajdoníthatnak, ha nem viselik gyzsersmind az anti-szemita jelzöt. Az úgynevezett Schönerer-pártnak az alapítása a bécsi pártgyűlés idejébe esik. E név helyett a „Német néppárt” nevet vették kilátásba. Két évvel később a zsidó Fischhof e nevet anektálta egy egé-szen más színezetű párt számára. Erre a Schönerer-párt a „német-nem-zeti” jelzöt vette fel. Ma pedig már e névvel a „Deutsche Zeitung” újra egy más irányt jelöl meg, a mely teljességgel nem antiszemita irány. Csakis az antiszemita név van biztosítva az eltolvajlás elől. Még egy érde-kes közlést! Nemrég körlevelek lőnek szétküldve, Bloch rabbi, Zins s mások által aláírva, azon felhívással, hogy alakíttassák egy egylet „a zsidó nemzeti érdekek megóvására.” Egy fiatal zsidó-üggyvéd meg azt mondta nekem minap, hogy ebből a zsidó-egyletből egy specifikus zsidó nemzeti pártnak kell kifejlődnie, a mely a mostani utáni Reichsrathban már fél-száz szavazattal lesz képviselve, s a melynek kegyeiért valamennyi párt versenyezni fog. (Derültség.)

Ha egyelőre semmi más eredményt nem jegyezhetnének fel, mint; egy ily pártalakulást, már nagyon megelégedhetnének. Akkor aztán meg-|szűnnék az, hogy a zsidó hamis zászló alatt bennünket folyton tévutraj vezet. Azért nekünk antiszemitaának naponként még egy tuczat Blochért, Ellbogenért stb kell imádkoznunk.

Utóhangok az osztrák képviselőválasztások eredménye fölött.

Az osztrák antiszemita lapok még múlt füzetünk bezárása után is élénken foglalkoztak a Reichsrathbeli választásoknak az antiszemi-tizmusra nézve oly fényes kimenetelével. Így a „Judenfrage” ezt írta:

„A birodalmi gyűlési választások bevégezvük, s a mit oly gyakran mondtunk, bekövetkezett, hogy t. i. ezen választások által az egykor hatalmas alkotmánypártnak a feloszlása és az antiszemitizmus előtérbe lépte konstatálva lön. Még egy zsidólap a „Morgenpost” is beismerte ezt e szavakkal: „Szomorú, hogy az egykor oly fényesen állt alkotmánypárt sorsa olyannyira tragikusan alakul, s hogy romjain az antiszemitizmus bontja ki zászlaját.”

Igaza van e zsidólapnak, mert még a mi legmerészebb reményeink és várankozásaink is túl lőnek szárnyalva, mert mi nem számítottunk arra, hogy az antiszemita képviselői mandátumok szaporodnak, hanem csak arra, hogy minoritásaink lesznek.

Mivel pedig jelenleg egy oly párt sincs, a mely valamely életképes eszmét képvisel, azért csak az antiszemitizmusnak van jövője, kivülről egy pártnak sem, csillogjanak akár konzervatív akár szabadelvű színeken. Egy párt se képes a mai viszonyoknak megfelelni csak az antiszemita párt, mert ez a párt azt, a mi jó és életképes, megtartani akarja, s egyúttal szabadelvű alapon áll, és csak a szabadsággal űzött visszaélés elleni küzdelem áll a programjában. Az antiszemitizmus azt akarja, hogy a szabadság ne fajuljon el polgártársaink kizsákmányolására, a mint az már régóta óriási mértékben gyakoroltatik.

Az antiszemitizmus most Ausztriában első erőpróbáját állotta ki, s mi teljesen meglegedve lehetünk vele, sőt az eredmény jóval meghaladta minden várankozásunkat. Mivel a mozgalom úgyszólván még csak gyermekcipőiben van, annál jelentőségtejjesebb, hogy már oly intenzív erő van benne.

Ez a példa a legnagyobb hatású hatással fog lenni, mert a lakosság legnagyobb része, mivel úgyis antiszemita érzelmű, tartózkodó állásból ki fog lépni. A zsidósajtó mindenhatóságától való félelem most le van győzve; ennek a sajtónak a tájtékjáról a legkisebb tudomást se vesznek az emberek; hisz a legújabb időkig az antiszemitizmust minden héten eltemette s halotti beszédet tartott fölötte. A ki azonban a politikai életben még szerepet akar játszani, most óvakodni fog a zsidók mellett kitenni magát, mert ezek védelmezését mindenki drágán fizetné meg, – egy ilyen mandátum nélkül kóborolna az országban.

Ma már bizonyos, hogy az alkotmánypárt mindörökre el van veszve, s hogy valami más, erőteljes és életképesebb lépett ki a küzdőtéren. A következő Reichsrath-választásokig az antiszemitizmus teljes erejében fog állani; s minő meglepetések fognak akkor előfordulhatni! Hisz már ezúttal Dr. Pattai és Fiegl tanár megválasztatása is egészen váratlanul jött; azért a zsidóknak és pajtásaiknak az elképedése is. Mily tehetetlennek tűnt ki a zsidópénz, a zsidósajtó szemben az antiszemitikus eszmével, – mert hát ez a népszellem felébredése volt! Ez az ébredés most az egész birodalomra ki fog terjedni; az emberek be fogják látni, hogy nekünk bennszülötteknek a magunk lábain kell államink, hogy mi a zsidók által való gyámkodásra most már mégis nagyon is korosak vagyunk. Hozzá még a zsidók mint gyámok oly módon viselték magukat, hogy ettől a gyámkodástól el kellett őket távolítani; azért ezeknek nincs is joguk s okuk, egy rajtuk elkövetett igazságtalanság fölött – a melyet folyton erőlködnek bebizonyítani, – panaszkodni. A zsidólapok magától értetődőleg a dolgot mindig így tüntetik fel, mintha a zsidókat

üldöznék, noha mi tényleg csak védelmezni törekszünk magunkat ő előlök.”

Az „Oesterr. Volksfreund” pedig ekkép ír:

Gúnykaczajjal üdvözölték az ázsiai invázió zsoldosai, a hírhedt világlapok és darabantjaik az antiszemitikus mozgalom megjelenését. De íme, ezek az annyit rágalmozott, annyit szidalmazott antiszemiták Ausztriában, a kik ellen a rendőrséget annyiszor felhívták, ezek a reakció és hátramaradás „sötét lovagjai”, ezek az „üresfejű kiabálók” benyomulnak váratlan rövid idő alatt, csak joguk meggyőző hatalma által, eszméikkel a lakosság öntudatába, és ama széles néprétegek, a melyeknek a hírlapróféták szerint a 19-ik század szellemi ragályának nem kellett volna magukat átadniok, ama néprétegek, a melyek a zsidó szellem nyomása alatt felnövekedve állítólag semmi önálló gondolkodásra sem alkalmasak, – ama néprétegek, végső jogukkal élve, eddigi tanáraik ellen választanak képviselőket.

Valóban, népünkben egy bizonyos, többé-kevésbé titkos idegenkedés a zsidóság ellen még a legszebb újságcikkek által se irtathatott ki soha egészen, s Izrael ma elbáméskodva áll a század talánya előtt. Ugyanazon elemek, ugyanaz a nép, a mely a zsidóknak néhány évtizeddel ezelőtt a szabadság jótéteményét adományozta, ugyanaz a nép, a mely jóhiszeműleg a zsidót önmagához emelte, azon reményben, hogy benne barátot és testvért talál, ugyanaz a nép megbánja ma nemes tettét, és Izrael borzadva látja magát ismét felismerve. Judának minden fáradsága, minden gondja hiába volt, hiába törekvése a hatalomra, hiába birtok utáni törekvése – népünk szelleme meg nem zabolázható.

Győzelmeink nem kevésbé mint vereségeink megmutatták nekünk, mily hajthatatlan erő honol népéletünkben; ez az erő időlegesen ugyan ellankadhat, de nem pusztulhat el soha. Csak most vagyunk biztosak benne, hogy népünk szilárd oszlopa tartósabban és szilárdabban áll mint érez és kő, s hogy gyermekeink hekatombái, az idegen Molochnak lemmészárolva, se semmisíthetik meg.

Maradhatlan az a dicsőség, a melyet népünk szerzett magának, s hálával lesznek iránta a késő nemzedékek, őseik iránt, a kik előtt emberjog és emberi szabadság magasabban állott mint a hiu pénzkereset.

Bátran előre a küzdelemben, a jelen a mienk, a jövő gyermekeinél!

E l m é l k e d é s e k .

(A közlemény vége)

Lengyelországon láthatók legvilágosabban a zsidó uralom következményei. A lengyel nemesség korrumpálva lett, a zsidóktól függő, s kényszerítve a népet nyúzni. Érdekét veszélyeztetve látta, azért a király hatalma a lengyel országgyűlésen agyaglábakra lőn helyezve, hogy a király az agyonkínzott népet ne tehesse barátjává. A zsidó árusok és uzorások kiszivattyúzták a népet és a nemességet, a nagyvárosokban nem voltak dolgozó polgárok, hanem csak leskelődő boltosok. A király gyengeségének a következményei miatt, a melyet a lengyel birodalomra a zsidóság hozott, bukott el Lengyelország. A zsidókkal jött a kereskedelmi szabadság, s egy jóra való középosztálynak a keletkezése a zsi-

dók részéről való kapzsi, kíméletlen kizsákmányolás által lőn megakadályozva.

A kereskedelem és a kereskedő népek történelme tanúsítja, hogy a külkerkedelem túlságos kiterjedése, különösen pedig a szatocsérdek előmozdítása az állam hatalmi eszközeivel, nem hoz szerencsét a többi lakosságra. Az a kereskedő ugyan, a ki a külföldről nyersanyagokat hoz be, ellenben honi gyártmányokat a külföldre előnyösen elad, úgy hogy a termelési és szállítási költségek után még tiszta nyeresége is marad, – növeli a nemzeti gazdagságot. Az azonban, a ki külföldi gyártmányokat hoz be, s e mellett a belföldön egy életképes iparagot tesz tönkre, közveszélyes, és improduktív mint a számfeletti közvetítő kereskedők. Az a zsidó ruhakereskedő, a ki évenként egy millió értékű árukat ad el, s munkásai éhen halnak, e mellett pedig a piacz és a kereskedelem monopolizálása folytán fél milliót profitíroz, önmagát gazdagítja ugyan, de a nemzet nem nyer semmit; sőt inkább a haza polgárait ezen összeggel szegényebbé teszi, zsebeikből a hasznót a magáéba csúsztatva. Tehát birtokváltozás megy végbe sokaknak a kárára, egy zsidó javára.

Daczára a kényelmes forgalmi viszonyoknak, a melyek a távoli helyeket egymáshoz közel hozták, s a melyek a közbenső kereskedés szükségét majdnem teljesen megszüntették, a schacherozó egyének és czögek tömege roppantul szaporodott, a kik a társadalmi elégedetlenséget növelni segítik, mert szaporodásukkal a hazugság és csalás, a szükség és szegénység hatalmas arányokban állott be és növekedett. A nyereségvadászat széles köröket ragadott meg, s a válságok kora nálunk úgy látszik nem akar elmúlni. De épen az ilyen időkben szaporodnak rohamosan a zsidóbarusok és zálogkölcsonzók, a pénzszorások és lebujtartók, a ruhával, élelmiszerral és szeszdestillálással foglalkozó zsidók, – s az a vigasztalás, hogy a közönség a versenyszaporulattal nyer, téves és igen költséges. Az áruk már azért is drágábbak lesznek, mert mesterkéltén rosszabbakká tételnek, meghamisíttatnak, hogy az olcsóság látszatát megtévesztésekkel felkeltsék.

Nem a kapitalizmus magában véve, hanem a kereskedelmi kapitalizmus és a kereskedelem kiváltsága sérti az uzsora óriás-polypja útján az összeségnek a jogát Ez ellen kell küzdenünk. Az a kormány egy nemzeti érdemet szerezne magának, a mely a kereskedelem kinövéseit kellő módon megnyirbálni tudná. A schacherozó zsidóságot becsületes munkára vagy kivándorlásra kellene szorítania; a kereskedelem-kiváltságát megnyirbálnia, a dolgozó nép ellen irányuló egyoldalú szabadságokat és jogokat megszüntetve.

Legkivált a közvetítő és a kiskereskedelem van a zsidók kezében; a nagy világkerkedelem, a mely széles látkört, tudományos készültséget, a szellemnek, a világviszonyok megértése és megítélése céljából való megerősítését igényli, soha se volt az ő elemök. A nagy világkerkedelem nem messze menne azokkal a kicsinyes fortélyokkal, melyek által a kufárkodás a profitját csinálja; a világkerkedelem mindent nagyban űz. Szorgalommal átgondolt nagyszerű kereskedelmi akciókra a zsidó nincsen képesítve. Ha mégis belekap ilyenbe, egyelőre biztosak lehetünk a legagyafúrta családokról, miként a gyárak, bankok és vasutak alapításai eléggé bizonyítják

Lehetetlen, hogy a lakosság többsége, a mely a becsületes munka erkölcsnemesítő befolyása által felnevelve, jogéretét megtartotta és szí-

lárdította, s a mely hazaszeretettől lelkesítve, hazáját vérevel megtartotta, békével tűrje azt, hogy legnemesebb erkölcsi javai, egy rohamosan elharapódzó mérgegnövény által elpusztíttassanak, s hogy őt gúnynyal jutalmazzzák akkor, a mikor ő vendégszeretetet gyakorolt. Lehetetlen nemzetünknek túrnie, hogy arcza verejtékének gyümölcseitől egy vakmerő idegen faj által megfosztassák, a mely iránt ő is nemeslelkűségében keresztény türelmességet tanúsított, s ezért hála helyett rendszeres keresztény-fosztogatást aratott. Lehetetlen, hogy népünk a schacherozó nép által való kifosztogatását tovább is eltűrje a nélkül, hogy ellene ne reagálna s nyíltan ki ne jelentené, hogy csak becsületes, fáradalmas munka mentheti meg népünket az enyészettől, de hogy aztán csakis egyedül az képesít a nemzeti jogokban való részvételre. Annyi szükségét szenvedő és kevéssel megelégedő népünk kell hogy erkölcsi felháborodással emelkedjék fel végre anyagi megsemmisítéséből, és kell hogy házjogával éljen azon vendégnép ellen, a mely élődsi módon testén táplálkozik, nő és buján tenyész; végül pedig bizományos poczokjával népünk testére nehezedik, s lúdtalpú görbe lábait szétterpesztve, s foghagyma illatot árasztva maga körül, ül rajtunk.

A fentebb vázolt fajnak kielégíthetlen kapzsisága, a törvénymegke-rüléssel szervezett tolvajlás apostolai műhelyeinket az anyagok és emberek „fehérítői-”vé, aszkór-intézeteivé tették, a keresztény nép legbecsesb erejét kímélet nélkül az aranyborjának áldozták fel. E schacherozó népnek ezenkívül még két istene van: Venus és a has; a melyek fölött bővebben nyilatkozni tiltja szeméremérzetünk.

A bőrze, az ő Janus-templomuk, majdnem mindig nyitva áll, s csak a zsidó ünnepnapokon zárják be, hogy a nemzet öldöklő angyalai, gyilkos mesterségük lankadatlan folytathatására új erőt meríthessenek.

D. V.

Levelező-lap.

Farkas István úrnak, Pankotán. Sohse bántsuk mi az „*Alföld*”-et. E, különben Istóczy és az antiszemitizmus iránt nem nagy rokonszenvet tanúsítani szokott aradi lap, egy kitűnő objectiv tudósítást hozott az esküdszéki tárgyalásról, – a mely tudósításban sokkal igazságosabb volt Istóczy iránt, mint a „Westung. Grenzbote”.

Avagy képzelhető-e egy találébb s igazságosabb kritika, mint az „*Alföld*” következő kritikája?

„Érdekes esküdszéki tárgyalás folyt le kedden az aradi sajtóbíróság előtt, melyet Lilienberg Sándor pankotai lakos tett folyamatba Szabó Lajos I. és Farkas István II-od rendű vádlott pankotai lakosok ellen. A tárgyalás iránt úgy a jogász körök, mint a közönség nagy érdeklődést tanúsítottak, mivel a II. r. vádlottnak, ki az antiszemitizmus közkatonája, védőül a vezért, Istóczy Győzöt sikerült megnyernie, a kinek nagyon nehéz volt a helyzete; mert míg egyrésztől vádló becsületesége mellett a tanúk díszes sora (köztiük egy róm. kath. apát-plebános, (!) egy keresztény volt országgyűlési képviselő, egy keresztény nagybirtokos, stb. Szerk.) tanúskodott, még I. rendű vádlott (keresztény. Szerk.) is ellene volt, s így a védelemnek egészen különös alakra fektetésére kényszeríté őt. A várt antiszemita vita elmaradt, aminthogy ezt ily ügyben provokálni nem is lett volna tapintatos.”